

"בפרי הארץ"

פרשת כי תצא

"וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך ה' אלקיך משם על-כן אנכי מצוך לעשות את-הדבר הזה" {כד' יח'}

נחלקו רש"י והרמב"ן לאיזה פסוק התכוונה התורה האם לעניין מתנות עניים או על אזהרת הגרים.

רש"י : וזכרת - על מנת כן פדיתך לשמור חקותי אפילו יש חסרון כיס בדבר.

רמב"ן : זכרת כי עבד היית - על מנת כן פדיתך לשמור חקותי אפילו בדבר שיש בו חסרון כיס, לשון רש"י. והנכון שהוא חוזר על אזהרת הגר, וכבר פירשתי טעמו. (שמות כב' כ')

רמב"ן פרשת משפטים : והנכון בעיני כי יאמר, לא תונה גר ולא תלחצנו ותחשבו שאין לו מציל מידך, כי אתה ידעת שהייתם גרים בארץ מצרים וראיתו את הלחץ אשר מצרים לוחצים אתכם ועשיתו בהם נקמה, כי אני רואה דמעת העשוקים אשר אין להם מנחם ומיד עושקיהם כח, ואני מציל כל אדם מיד חזק ממנו. וכן האלמנה והיתום לא תענו כי אשמע צעקתם, שכל אלה אינם בוטחים בנפשם, ועלי בטחו. ובפסוק האחר הוסיף טעם ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים (להלן כג ט). כלומר, ידעתם כי כל גר נפשו שפלה עליו והוא נאנח וצועק ועיניו תמיד אל ה' וירחם עליו כאשר רחם עליכם, כמו שכתוב (לעיל ב כג) ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה. כלומר לא בזכותם רק שרחם עליהם מן העבודה.

העמק דבר : על כן אנכי מצוך וגו'. לא בשביל שאני רחמן אני מצוך ע"ז, שהרי באמת חקות התורה אינן אלא גזירות כמו שאמרו לענין קן צפור, שאע"ג שהוא בשביל רחמנות כמבואר במדרשים, מ"מ אינו אלא כדי ללמדנו מדת רחמים ולא בשביל שהקב"ה רחמן, שהוא ית' מצד מדתו זאת אפשר לו לרחם בסיבות אחרות, אלא הוא מצוה עלינו על מדה זו, וכן רחמנות על יתום ואלמנה הוא מצוה עלינו להרגיל בלבנו הזכרת יציאת מצרים שהיה רע לנו ובקשנו לרחמנו, וכך ראוי לנו להתנהג עם מבקשי רחמים לרחם עליהם.*

העולה מדברי הנצי"ב : שהנקודה בזכירת יציאת מצרים שהדגישה תורה במצווה זו היא שאנו ניזכר ברחמינו עלינו ונרחם על אחרים. [*ויתחדש בדברים שכל מי שנותן צדקה מקיים בזה מצוות זכירת יציאת מצרים שהוא נזכר שהיה רע לנו ובקשנו מהקב"ה שיעזור לנו והוא עזר לנו]

ספורנו : פדך ה' אלהיך משם. שהשגיח על שפלותכם ונכנס עמכם לפני משורת הדין לפדותכם כאמרו וירא את עיניו ואת עמלנו ואת לחצנו (להלן כו, ז).

ולכן : גר שהוא שפל ירחם עליו .

ויש לחדד : שלפי רש"י עיקר הדגש הוא על הויפדך ה' אלוקיך שהקב"ה עשה תנאי בפדיון וזה סיבה לזרז אותנו בקיום המצווה ואילו לפי הנצי"ב עיקר הדגש הוא וזכרת כי עבד היית והיינו צריכים רחמים וזו היא סיבת גוף המצווה לזכור יציאת מצרים.

ועוד לפי הרמב"ן : הפסוק לא בא לומר את סיבת המצווה אלא בא להזהיר אותנו שלא נחשוב שאין מי שיעניש אותנו כמו שהקב"ה במצרים העניש את כל מי שהתעלל בנו .

ויש לעיין בדברי רש"י : שכתב שיש חסרון כיס במתנות עניים שהוא רק כלפי חוץ כדברי האור זרוע "שבית שאינו פתוח לצדקה פתוח לרופאים" אלא שרש"י דיבר ברגש הדבר ולא בדבר ממש .

ועל פי הנ"ל : שיש קושי רגשי (חיצוני) יש להוסיף מה שכתב בספר הישר לרבינו תם כשתהיה הנפש נדיבה נכללים בה רוב המידות ולהיפך אם יהיה האדם כילי אין זאת המידה הרעה בו לבדה רק אחרות מלבד אילה וזאת עולה על כולנה ועל כן אומר כי המידה הזאת תשחית העבודה כי כול מי שיהיה כילי לא יעשה צדקה בעתה ולא יעזור אביון כי אם בעל כורחו וכל מצווה אשר יכיר בה תועלת יעשנה כמשפט ואם יכיר בה אפילו הפסד מועט מהונו יקל בה ועל כן אי אפשר לכילי להיות עובד אלוקים בשביל רוע לבבו .

צריך להדגיש שמתנות עניים יש בהם חסרון כיס שהוא עשר אחוז מהיבול והתורה מחזקת אותנו לקיימה אולם אדם כילי על כל פרוטה הוא קמצן ממילא נוצרת אצלו קושי ברבים מין המצוות שהרי המצוות עולות כסף לכן אדם צריך להתרחק ממדה זו.

מפרי הארץ

הלכה

אורוז זויים

א' אחד שרצה להזיז צינור מזגן שמפריע לשכנים בשבת האם רשאי?
תשובה: יזיז בשינוי, ואם מכונן אותו לתוך דלי יש להכניס בדלי דבר מה שלא ממי המזגן. (שלח)
ב' אכל כזית ימבמבם האם מברך בורא נפשות?
תשובה: לא, כי אין בו שיעור. {סימן רב'}

זוישן משפט

א' דיבר אם בעל רכב לקנות ממנו אלא שרצה שטכנאי מסוים יבדוק את תקינותו ובעל הרכב הבטיח שלא ימכור לאחר בינתיים ובסוף לא עמד בדיבורו ומכר לאחר, האם יש כאן דין של עני המהפך בחררה שהקונה השני נקרא רשע או לא?
תשובה: נראה שדין עני המהפך בחררה הוא רק כשהחליט לקנות וכל שעדין רוצה לבדוק אין זה החלטה וכל הקודם זוכה, אומנם המוכר לא נהג ביושר שאם היה מזרז את הקונה הראשון היה ממחר לבדוק אבל דין עני המהפך הוא כלפי הקונה השני וכאן הוא נהג ביושר. (רלט')
ב' בנה בניין והסתיר את השמש מדוד חבירו האם צריך לשלם על הנזק?
תשובה: לא {עיין קנד'} {עיין שו"ת שערי יושר חלק ב' חושן משפט ב'} שאומר שזה תלוי כמה הוא מחשיך ואם הרבה יכול לעכב עליו מלבנות או שימצא לו פיתרון. (וכן בפתחי חושן)

אבן העזר

א' יחידת דיור הצמודה לדירה ויש דלת נעולה המפרידה ביניהם ויש יציאה נפרדת לכל אחד האם מותר להשכיר כך או שיש בזה איסור יחוד?
תשובה: מאחר שהדלת נעולה ויש יציאה נפרדת ואין שטח משותף מותר ואפילו אם המפתח ביד האיש ולא ביד האישה. {קובץ תשובות להגריש"א ע"פ המשנה ברורה בסימן רלט'}
ב' האם יש ענין שהחתן לא יפסיק בין החופה לחדר יחוד?
תשובה: לא {עיין סימן סו'}

יורה דעה

א' האם חוששים בכלי ימבמבם שלא יהיה טבול או לא?
תשובה: יש אוסרים ויש מתירים והסברה להתיר היא שבכלי סחורה לא מחייבים בטבילה {סימן קכ' יורה דעה}
ב' האם צריך הכשר לימבמבם?
תשובה: אם יש צבע מאכל לא יאכל ואם אין מותר. {אין לחוש שמע בלע צבע מאכל כי מסתמא זה לא בן יומו (יורה דעה קכ')}

תיקון לגיליון של שבוע שעבר:

* לגבי "השוקולד עם השברי עוגיות" כתבתי שהכל, ולמעשה **א'** יש לברר אם האחוזים של העוגיות רבים בשוקולד **ב'** לכתחילה אם יש מאכל נוסף של מזונות יברך עליו ויכוון לפטור את השוקולד ואם אין לו מזונות אחר יברך שהכל. {הרב בלסקי}
* לעניין תקיעת שופר יש מנהג לשמוע תקיעת שופר ומה שכתבתי שלא הכוונה שאין חיוב.